

TOMAS AKVINIETIS

SVARSTYTI KLAUSIMAI APIE BLOGĮ

PIRMOJO KLAUSIMO ANTRAS ARTIKULAS

The Disputed Questions On Evil,

QUESTION 1, ARTICLE 2

ĮVADAS: APIE BLOGIO IR GĖRIO SANTYKIUS

Išsiaiškines, kad blogis nėra *kas nors*, Tomas Akvinietis toliau atkreipia dėmesį į blogio ir gėrio santykius. Toks jo žingsnis atrodo savaime suprantamas, nes vargu ar kam nors kyla abejonių, kad blogis kažkaip susijęs su gėriu. Pirmiausia (a. 2) Tomas tiria, ar blogis egzistuoja gėryje, o vėliau (a. 3) – ar gėris yra blogio priežastis. Toks klausimų išdėstymas atitinka du jam itin svarbius dalykus: iš Aristotelio perimtą empiricistinę nuostatą, kad intelekto nėra nieko, ko anksčiau nebūtų buvę jauslėse, ir krikščionišką požiūrį, kad Dievo sukurtas pasaulis yra geras (žr. *Pr 1, 31*).

Istorinė ir kasdienė žmogaus patirtis rodo, kad pasaulyje egzistuoja blogis, o Biblija teigia, kad Dievo sukurtas pasaulis yra *labai geras* (žr. *Pr 1, 31*). Vadinasi, blogis egzistuoja gėryje. Kiti du logiškai galimi variantai – blogis yra tik žmogaus iliuzija, tik regimybė, arba pasaulis yra blogis – nepriimtini: pirmasis prieštarauja empiricizmo principui, antrasis – Šventajam Raštui.

Bet su teiginiu, kad gėryje egzistuoja blogis, ne taip lengva sutikti, dar sunkiau jį tinkamai paaiškinti. Daugelyje tautų paplitęs prielaidas, kad šaukštas deguto sugadina visą medaus statinę. Kitaip tariant, maža blogio priemaiša net didelį gėrį gali paversti blogiu. Tad arba pasaulio medaus statinėje nėra nė šaukštelio deguto, arba pasaulis nėra geras. Karti patirtis neleidžia pripažinti pirmosios prielaidos? Jos neįmanoma paneigti, bet galima sukompromituoti, paskelbti ją *doksa, iliuzija, melu* ir kartu su Herakleitu kartoti: „Dievui visa gražu, gera ir teisinga, o žmonės pasigavo, kad vieni dalykai yra neteisingi, kiti – teisingi“¹. Tačiau toks žmogų ir Dievą supriešinantis požiūris netinka krikščionybei. Tad Tomui lieka vienintelė išeitis – apginti teiginį, kad blogis egzistuoja gėryje.

Kaip įprasta, darbą jis pradeda priešingų ginamai tezei argumentų išdėstymu. Kadangi jų net šešiolika, apžvelkime juos glaustomis parafrazėmis pateikdami esmę:

- 1) blogio gėryje nėra, nes jis nėra nei egzistuojantysis, nei yra egzistuojančiuose, o gėris yra tai, kas egzistuoja;
- 2) „stokojantis gėris“ yra save neigianti sąvoka, nes gėris yra tik tiek, kiek jis yra egzistuojantysis, o tas, kuris stokoja, tiek, kiek stokoja yra neegzistuojantysis, vadinasi – blogis. Be to, kiekvienam stokojančiam gėriui reikėtų nurodyti stokojimo priežastį, todėl priežasčių seką tektų tęsti į begalybę, o to daryti negalima;

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Akvinietis, blogis, gėris, stoka, priešingybė.

KEY WORDS: Aquinas, evil, good, privation, contrariety.

122 LOGOS 48

2006 SPALIS • LAPKRITIS

- 3) priešybės negali būti viena kitoje, o gėris ir blogis yra priešybės;
- 4) negalima sutikti, kad blogis egzistuoja tokia gėryje, kuris nėra jo priešybė, nes kiekvienas blogis yra kiekvieno gėrio priešybė;
- 5) teiginys, kad blogis egzistuoja gėryje, pažeidžia prieštaravimo dėsnį, vadinasi, jis neteisingas;
- 6) kaip gėrio akcencijai maštomam blogiui neįmanoma rasti nei vidinės, nei išorinės priežasties, vadinasi, blogis nėra gėryje esanti akcencija;
- 7) blogis nėra gėrio akcencija, nes jokia akcencija nenaikina savo subjekto, o blogis naikina gėrį;
- 8) blogis yra tik galimybė, vadinasi, jis egzistuoja tik blygyje;
- 9) jei blogis yra substancinės formos stoka, tai jis negali būti gėryje, nes tokia stoka iš materijos atima formą ir visiškai sunaikina tą gėrį, kuris galėtų stokoti;
- 10) pripažinus, kad blogis yra gėrio akcencija, reikėtų pripažinti, kad pats tobuliausias gėris turi patį didžiausią blogį, bet tai – absurdas;
- 11) joks subjektas nenaikina savo akcencijų, o gėris naikina blogį, vadinasi, blogis nėra gėrio akcencija;
- 12) jei blogis būtų gėrio akcencija, tai gėrį reikėtų vadinti blogiu, bet vargas tam, kuris taip darytų;
- 13) blogis yra nesantysis, todėl gėryje negali būti;
- 14) blogio prigimtis nesuderinama su gėrio prigimtimi, todėl gėryje blogis negali būti;
- 15) blogio subjekto niekas nenori, vadinasi, jis nėra gėris;
- 16) būti gėryje kaip savo priešingybėje blogis negali, bet negali būti ir tokia gėryje, kuris nėra jo priešingybė, nes tokia gėryje jie negalėtų reikšti kaip blogis, t. y. negalėtų naikinti.

Akivaizdu, kad kai kuriuos iš šių argumentų galima susieti ir šitaip sumažinti bendrą teiginių skaičių. Siejimo pamatu gali būti įvairiuose argumentuose pasitaikančios vienodos arba labai artimo turinio sąvokos.

Pirmąją grupę – tris argumentus: 1, 2, 13 – sieja egzistuojančiojo, arba esančiojo, sąvoka. Antrąją sudaro keturi priešingybės sąvoka siejami argumentai: 3, 4, 5, 16. Kadangi pastarasis, šešioliktas, prigimties sąvoka siejasi su keturioliktuoju argumentu, tai grupei priskiriamas dar vienas argumentas – 14. Gausiausią argumentų grupę – septynis: 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15 – sieja akcencijos ir subjekto sąvokos. Kadangi šios sąvokos suponuoja viena kitą, tai vienos iš jų pakanka, kad argumentas būtų priskirtas šiai grupei. Be to, kadangi devintajame argumente kalbama apie substancinę formą, o ji yra akcencinių formų pamatas, kitaip tariant, akcencijų subjektas, tai šis argumentas taip pat priskirtinas šiai grupei. Aštuntasis argumentas nepriklauso jokiai grupei, nes blogį jis tapatina su galimybe, o šitaip nedaro joks kitas čia svarstomas argumentas.

Dabar apžvelkime kiekvieną grupę ir pabandykime išlukštinti svarbiausius jos teiginius. Jeigu neegzistuojantis ir nesantis reiškia tą patį, tai trečiasis (13) pirmosios grupės argumentas yra pirmojo (1) santrumpa. Antrajame, remiantis aristoteliškuoju draudimu priežasčių seka judėti į begalybę, neįgiama blogio kaip gėrio stokos galimybė. Atrodo, jog visi trys remiasi prielaida, kad *blogis yra niekas*. Ir kas gi kitas jis galėtų būti, jeigu ankstesniajame artikule Tomas nustatė, kad blogis nėra *kas nors*, nėra joks daiktas, joks esinys? O jeigu blogis yra niekas, tai jo nėra ne tik gėryje, bet apskritai niekur nėra ir negali būti.

Antrosios grupės argumentus patogiu apibendrinti silogizmu: jokia priešingybė negali būti savo priešingybėje; blogis yra gėrio priešingybė; vadinasi, blogis nėra gėryje. Silogizmo teisingumas grindžiamas ontologiniu prieštaravimo dėsniu (5). Konkretaus blogio buvimo jam nepriešingame konkrečiame gėryje galimybė atmetama pabrėžiant, jog kiekvienas blogis yra kiekvieno gėrio priešingybė (4), ir nurodant, kad blogis negalėtų būti ir nepriešingame jam gėryje, nes čia jis negalėtų išreikšti savo naikinančiosios prigimties (16).

Pačios gausiausios, trečiosios, argumentų grupės pamatinė mintis – kad *blogis gėryje negali būti taip, kaip akcencija yra subjekte*, – remiasi dešimties aristoteliškųjų kategorijų dalijimu į substanciją ir devynias akcencijas: substancija yra akcencijų pamatas, subjektas, be kurio jos negalėtų egzistuoti. Kad blogis nėra gėrio akcencija, patvirtina tai, jog neįmanoma nurodyti jokios priežasties, dėl kurios gėryje galėtų atsirasti blogis (6); kad blogis naikina gėrį (7), (9), o gėris – blogį (11); kad blogį pripažinus gėrio akcencija, būtų neįmanoma išvengti absurdiškų išvadų: kad tobulesnio gėrio blogis yra didesnis (10) ir kad gėrį reikia vadinti blogiu (12).

Gautus rezultatus apibendrinus vienu sakiniu, galima pasakyti, kad *blogis nėra gėryje*, nes jis yra niekas ir gėrio priešingybė; jis nėra gėrio akcencija ir gali būti tik galimybėje, kuri yra blogis. Šis sakiny-

yra maksimaliai glausta šešiolikos Tomo požiūriui priešingų argumentų santrauka. Pro jos prizmę žvelgiant į tai, ką autorius išdėstė su rubrika *Atsakau*, matyti, kad jis pirmiausia įrodė, jog galimybė yra ne blogis, o gėris. Prie šios išvados atvedusius Tomo samprotavimus labai glaustai galima išdėstyti šitaip: gėris yra tai, ko geidžiama ir siekiama; vienų dalykų siekiama dėl jų pačių, kitų – kaip priemonės pirmiesiems pasiekti; aktualiai būti yra visuotinis tikslas, o galimybė – priemonė, todėl ir ją reikia laikyti gėriu.

Toliau, remdamasis blogio kaip gėrio stokos apibrėžimu, Tomas parodė, kad blogis gali egzistuoti tik tuose esiniuose, kurie turi galimybės priemaišą, o grynoje aktualybėje jis būti negali. Keista, kad siekdamas šio tikslo, jis nemini nei priešingybės, nei akcidencijos, nei substancinės formos. Tekste *Atsakau* šios sąvokos pasitraukia į autoriaus samprotavimų foną ir pasislepia tarp eilučių, tačiau jos iš tiesų ten yra, nes atsakymuose į argumentus iškyla į paviršių. Su tais atsakymais pasielkime taip, kaip su argumentais. Pirmiausia glaustai suformuluokime atsakymų esmę:

- 1) blogis yra egzistuojančiame kaip stoka, o ne kaip kas nors pozityviai esantis;
- 2) stokojantįjį subjektą klaidinga vadinti neegzistuojančiuoju;
- 3) blogis nepriešinamas gėriui, kuriame yra, nes tas gėris yra galimybės gėris, kuris nepriešinamas nei stokai, nei tobulumui;
- 4) blogis predikuojamas analogiškai, todėl ne kiekvienas blogis yra kiekvieno gėrio priešingybė;
- 5) teiginys, kad blogis yra gėryje, dialektikų taisyklei neprieštarauja;
- 6) blogis turi išorinę atsitiktinę priežastį;
- 7) blogis ardo savo subjektą;
- 8) blogis yra galimybėje, o ji turi gėrio prigimtį;
- 9) ne kiekvienas tikslas (gėris) yra substancinė forma;
- 10) argumentas teisingas prigimtinių subjekto akcidencijų atžvilgiu, bet klaidingas tai prigimčiai svetimų akcidencijų atžvilgiu;
- 11) subjektas saugo tik prigimtines savo akcidencijas, o blogis nėra tokia akcidencija, todėl subjektas gali jam priešintis.
- 12) niekas nedraudžia ką nors vadinti gėriu tiek, kiek jis yra geras, ir blogiu tiek, kiek jis yra blogas;
- 13) blogis yra gėryje kaip stoka, o ne kaip kas nors pozityvaus;
- 14) blogis gali būti tame gėryje, kuris yra tobulumo galimybė;
- 15) stokojantis subjektas geistinas kaip tobulumo galimybė;
- 16) iš galimybės ir akto sudarytam gėriui blogis kenkia atimdamas tobulumą, o gėriui kaip galimybei kenkia kaip jau esanti tobulumo stoka.

Svarbiausias atsakymų į pirmosios 1, 2 ir 13 argumentų grupę teiginys – blogis yra egzistuojančiame kaip stoka, o ne kaip *kas nors* pozityvaus (prisiminkime pirmąjį artikulą, kuriame buvo tiriamas klausimas, ar blogis yra *kas nors*, ir padaryta išvada, kad jis nėra nei joks esinys, nei joks daiktas). Antrosios grupės argumentų pagrindu sudaryto silogizmo išvadą, kad *blogis negali būti gėryje*, neigia atsakymai – 3, 4 ir 5 – griaudami mažąją premisą, kad blogis visais atvejais yra gėrio priešingybė. O atsakymas 16 parodo, kaip blogio prigimtis veikia iš akto ir galimybės sudarytame gėryje ir kaip veikia galimybės gėryje.

Kad blogis yra gėryje taip, kaip akcidencija – subjekte, trečiojoje atsakymų grupėje parodoma teigiant, kad blogis turi tam tikrą priežastį (6), ardo savo subjektą (7), užima gerosios akcidencijos (tobulumo) vietą (9), subjekto prigimčiai tolimos akcidencijos dydis nepriklauso nuo subjekto dydžio (10), subjektas gali naikinti jo prigimčiai svetimas savo akcidencijas (11), gero subjekto blogas ypatybes leistina vadinti blogiu (12).

Atsakymuose išryškėjo sąvokos „galimybė“ svarba. Ja remiamasi net aštuoniuose atsakymuose, nors argumentuose ji buvo paminėta tik vieną kartą. Iš tiesų tai viena iš pačių fundamentaliausių Aristotelio ir Tomo Akviniečio metafizikos sąvokų.

Kitas dalykas, į kurį vertėtų atkreipti dėmesį, – tai atsakymas į šeštąjį argumentą, kad blogis turi išorinę *atsitiktinę* priežastį. Šio teiginio svarba išryškės *Svarstyčių klausimų apie blogį* pirmojo klausimo trečiajame artikle.

Gintautas VYŠNIAUSKAS
Kultūros, filosofijos ir meno institutas

¹ Herakleitas. *Fragmentai*. – Vilnius: Aidai, 1995, fr. 16, p. 41. Iš senosios graikų k. vertė M. Adomėnas.

2 ARTIKULAS AR BLOGIS YRA GĖRYJE

Ir atrodo, kad nėra.

1. Juk Dionisijas traktato *Apie Dievo vardus* ketvirtajame skyriuje¹ sako, kad blogis nėra nei egzistuojantysis, nei egzistuojančiuose, ir tai įrodo teiginiu, kad kiekvienas egzistuojantysis yra gėris. O blogio nėra gėryje. Vadinasi, jo nėra egzistuojančiajame; todėl atrodo visiškai aišku, kad blogio nėra gėryje.
2. Tačiau buvo pasakyta, kad blogis yra egzistuojančiajame ir gėryje ne tiek, kiek pastarasis yra egzistuojantis arba geras, bet tiek, kiek jis yra stokojantis. BET PRIEŠINGAI, kiekvienas trūkumas priklauso blogio prigimčiai. Taigi jei blogis yra egzistuojančiajame tiek, kiek pastarasis stokoja, tai blogis yra egzistuojančiajame tiek, kiek egzistuojantysis yra blogas. Vadinasi, blogis būtų kažkaip iš anksto numatomas egzistuojančiajame, kad pastarasis galėtų būti blogio subjektas; ir vėl iškiltų klausimas dėl pirmesniojo blogio, kad tas pirmesnis galėtų būti vėlesniojo subjektas; ir jeigu egzistuojantysis tiek, kiek jis stokoja, yra pirmesniojo subjektas, tai reikės suponuoti kokį nors kitą blogį, iš šitaip teks eiti į begalybę. Todėl reikia pasilikti prie pirmosios išvados, būtent, kad jeigu blogis yra egzistuojančiajame, tai jame yra ne tiek, kiek jis yra stokojantis, o tiek, kiek jis yra egzistuojantis; tai priešinga Dionisijui.
3. Be to. Blogis ir gėris yra priešybės. O viena priešybė nėra kitoje, kaip šaltis nėra ugnyje. Vadinasi, blogis nėra gėryje.
4. Tačiau buvo pasakyta, kad blogis yra ne jam priešingame, o kitame gėryje. BET PRIEŠINGAI, kiekvienas, kuris tinka daugeliui dalykų, jiems tinka viena prigimtimi. O gėris tinka daugeliui dalykų, taip pat ir blogis. Vadinasi, viena bendra prigimtimi gėris tinka visiems geriesiems, o blogis – visiems blogiesiems. Tačiau apskritai suprantamas blogis yra priešingas gėriui. Vadinasi, bet kuris blogis priešinamas bet kuriam gėriui; tad jeigu koks nors blogis yra kokiam nors gėryje, tai reikia daryti išvadą, jog priešybė yra jos pačios priešybėje.
5. Be to, Augustinas *Enhiridione (Vadovėlyje)*² sako, jog tuo atveju, jei gėris yra blogyje, pažeidžiama dialektikų taisyklė, kuri sako, kad priešybės negali būti kartu. Tačiau nebūtų pažeista, jeigu blogis nebūtų jam priešingame gėryje. Vadinasi, iš to, kad blogis yra gėryje, reikia daryti išvadą, kad priešybė yra priešybėje, bet to niekaip negali būti, nes visos priešybės viena kitai prieštarauja, o prieštaraujantys dalykai vienas kitame būti negali. Todėl blogis nėra gėryje.
6. Be to, kiekvieno kame nors esančio priežastis yra arba pats subjektas, kaip ugnis yra jos prigimtinės akcidencijos – karščio – priežastis, arba koks nors išorinis veiksnys, kaip ugnis yra vandens prigimčiai nebūdingos akcidencijos – karščio – priežastis. Tad jeigu blogis būtų gėryje, tai jo priežastis būtų arba gėris, arba kas nors kita. Tačiau ne gėris, nes Evangelijoje pagal Matą pasakyta, kad *geras medis negali duoti blogų vaisių* (Mt 7,18), vadinasi, gėris negali būti blogio priežastis. Bet

- ir kas nors kitas negali būti jo priežastis, nes ir jis yra arba blogis, arba bendras blogio ir gėrio pradas. Tačiau blogis, kurio priežastis nėra gėris, negali būti gėryje esančio blogio priežastis, nes antraip reiktų daryti išvadą, kad ne kiekvienas dvejetas pirmiau už save turi vienetą. Taip pat negali būti, kad būtų vienas bendras gėrio ir blogio pradas, nes tas pats pradmuo kaip toks pats nedaro skirtingų skirtingo pavidalo dalykų. Vadinasi, blogis niekaip negali būti gėryje.
7. Be to, jokia akcidenacija nemažina arba nenaikina subjekto, kuriame yra. O blogis mažina arba naikina gėrį. Vadinasi, blogis nėra gėryje.
 8. Be to, kaip gėris yra susijęs su aktu, taip blogis, priešingai, yra susijęs su galimybe; todėl blogis randamas tik tuose dalykuose, kurie yra galimybėje, kaip apie tai pasakyta *Metafizikos* devintojoje knygoje³. Bet blogis yra galimybėje, kaip ir bet kokia stoka. Tad blogis yra ne gėryje, o blygyje.
 9. Be to, *Metafizikos* penktojoje⁴ ir *Fizikos* antrojoje⁵ knygoje pasakyta, kad gėris ir tikslas yra tapatūs. O forma ir tikslas sutampa tame pačiame, kaip apie tai pasakyta *Fizikos* antrojoje knygoje⁶. Tačiau substancinės formos stoka iš materijos atima formą. Vadinasi, nepalieka jokio gėrio. Ir kadangi stoka yra materijoje ir turi blogio prigimtį, tai atrodo, kad ne kiekvienas blogis yra gėryje.
 10. Be to, kuo tobuliau yra koks nors subjektas, tuo labiau jam priklauso ir akcidenacija; kaip kuo tobuliau yra ugnis, tuo ji yra karštesnė. Tad jeigu blogis būtų gėryje kaip subjekte, tai reiktų daryti išvadą, kad kuo tobuliau yra gėris, tuo labiau jame yra blogis, bet tai neįmanoma.
 11. Be to, kiekvienas subjektas saugo savo akcidenacijas. Tačiau gėris kaip subjektas nesaugo blogio, o veikiau jį naikina. Vadinasi, blogis nėra gėryje kaip subjekte.
 12. Be to, kiekviena akcidenacija suteikia pavadinimą savo subjektui. Tad jeigu blogis būtų gėryje, suteiktų pavadinimą gėriui, todėl reiktų pripažinti, kad gėris yra blogis, o tai priešinga tam, kas sakoma Izaijo knygoje: *Vargas vadinantiems piktą geru* (Iz 5,20).
 13. Be to, tas, kurio nėra, nėra kame nors. O blogis yra nesantis. Vadinasi, jo nėra gėryje.
 14. Be to, kaip trūkumas yra iš blogio prigimties, taip tobulumas yra iš gėrio prigimties. Tačiau blogis nėra kuriame nors tobulame dalyke, nes yra naikinimas. Vadinasi, blogis nėra gėryje.
 15. Be to, gėris yra tai, ko visi nori. O tas, kuris yra blogio subjektas, nėra siektinas; juk *Etikos* devintojoje knygoje⁷ pasakyta, kad niekas nenori gyventi varge. Todėl tas, kuris yra blogio subjektas, nėra gėris.
 16. Be to, nekenkiama niekam, išskyrus priešybę. Tad jeigu blogis būtų ne jam priešingame gėryje, o kuriame nors kitokiame gėryje, tai pastarajam nekenktų ir todėl neturėtų blogio prigimties, nes blogis yra blogis tiek, kiek kenkia gėriui, kaip Augustinas sako *Vadovėlyje*⁸ ir knygoje *Apie gėrio prigimtį* (*De natura boni*)⁹. Tačiau jam priešingame blygyje būti negali. Vadinasi, jokiam gėryje blogio nėra.

BET PRIEŠINGA

Yra tai, ką sako Augustinas *Vadovėlyje*¹⁰, kad blogis gali būti tik gėryje.

Be to, Augustinas teigia¹¹, kad blogis yra gėrio stoka. Tačiau stoka reikalinga subjekto, nes, pasak *Metafizikos* ketvirtosios knygos¹², ji yra neigimas substancijoje. Tad blogis sau reikalauja subjekto. O kiekvienas subjektas, kadangi jis yra esinys, yra gėris, nes gėris ir esinys yra lygiaverčiai. Vadinasi, blogis yra gėryje.

ATSAKAU

Reikia sakyti, kad blogis negali būti, nebent jis būtų gėryje. Norint tai aiškiai matyti, reikia atsižvelgti į tai, kad apie gėrį tenka kalbėti dvejopai: vienaip – apie gėrį apskritai; kitaip – sakant „tas gėris“, kaip sakoma „geras žmogus“ arba „gera akis“.

Kalbant apie gėrį apskritai, gėris turi pačią didžiausią apimtį, pasak platonikų, net didesnę negu esinys. Kadangi gėris yra tai, ko geidžiama, todėl tai, ko galima geisti dėl jo paties, yra gėris savaime. O toks yra tikslas. Bet, geisdami tikslo, norime ir tų dalykų, kuriais siekiama tikslo, todėl tie, kurių reikia tikslui pasiekti, būtent dėl to, kad jie nukreipti į tikslą, arba gėrį, gauna gėrio prigimtį, todėl naudingi dalykai priskiriami gėriui.

Tačiau visa, kas yra galimybėje gėriui, būtent dėl to, kad yra galimybėje gėriui, yra nukreipta į gėrį, nes būti galimybėje yra ne kas kita, kaip būti nukreiptam į aktą. Todėl aišku, kad tas, kuris yra galimybėje, turi gėrio prigimtį. Tad kiekvienas subjektas, kiek jis yra galimybėje kokio nors tobulumo atžvilgiu, taip pat ir pirmoji materija, kaip tik dėl to, kad ji yra galimybėje, turi gėrio prigimtį. Ir kadangi platonikai nematė materijos ir stokos skirtingumo materiją priskirdami nebūčiai, tai kalbėdavo, kad gėris apima daugiau negu esinys.

Ir atrodo, kad tuo pačiu keliu ėjo Dionisijas, knygoje *Apie Dievo vardus*¹³ gėriui skirdamas pirmenybę esaties atžvilgiu. Ir nors materija atskiriama nuo stokos ir nėra nebūtis, nebent atsitiktinai, tačiau tas svarstymas vis dar yra teisingas tiek, kiek pirmoji materija nevadinama esiniu, nebent tik galimybėje, ir buvimą be išlygų turi per formą, o galimybę turi savaime; ir kadangi, kaip jau minėta, galimybė priklauso gėrio prigimčiai, tai reikia daryti išvadą, kad gėris jai tinka dėl jos pačios.

Ir nors bet kuri esinį, ar jis būtų akte, ar galimybėje, kalbant apskritai, galima vadinti gėriu, tačiau ne dėl to kuris nors dalykas yra šitas gėris; kaip jeigu koks nors žmogus būtų apskritai geras, tai nereikštų, kad jis yra geras kitaristas, nebent tik tuo atveju, jeigu jis būtų tobulai įvaldęs grojimo kitarą meną. Tad jeigu žmogus dėl to, kad jis yra žmogus, yra tam tikras gėris, bet ne todėl jis yra geras žmogus, o tai, kas daro kiekvieną gerą, yra tikroji jo paties dorybė. Mat, pasak Filosofo *Etikos* antrosios knygos¹⁴, dorybė yra tai, kas ją turintį daro gerą. O dorybė yra aukščiausia daikto galia, kaip apie tai pasakyta traktato *Apie dangų* pirmojoje knygoje¹⁵. Iš to akivaizdu, jog

kas nors vadinamas šituo gėriu tada, kai turi savo dorybę, kaip geras žmogus turi žmogaus tobulumą ir gera akis, kai turi akies tobulumą.

Dėl to, kas jau pasakyta, atrodo, kad gėris sakomas trejopai. Mat vienaip pati daikto galia vadinama jo gėriu, kaip regėjimo aštrumas vadinamas akies gėriu, ir dorybė vadinama žmogaus gėriu. Antraip gėriu vadinamas daiktas, kuris turi savo tobulumą; taip vadinamas dorybingas žmogus ir aštriai reginti akis. Trečiaip gėriu vadinamas pats subjektas, kaip esantis galimybėje tobulumui, kaip siela yra dorybei ir akies substancija – aštriam regėjimui. Bet kadangi jau minėta, kad blogis yra ne kas nors kita, kaip deramo tobulumo stoka, o stokoti gali tik tas, kuris esti galimybėje, nes stokojančiuoju vadiname tą, kuris neturi to, kas iš prigimties jam skirta turėti, todėl reikia daryti išvadą, kad blogis yra gėryje, nes esantysis galimybėje vadinamas gėriu.

Tačiau tą gėrį, kuris yra tobulumas, blogis sunaikintų, todėl tokiame gėryje blogio negali būti. Bet tas gėris, kuris yra sudėtas iš subjekto ir tobulumo, blogiu sumažinamas tiek, kiek juo atimamas tobulumas ir paliekamas subjektas, kaip aklu mu naikinama rega ir mažinamas akies gebėjimas matyti, ir tai vyksta akies substancijoje arba net pačiame gyvūne, kaip subjekte. Tad jeigu koks nors gėris yra grynas, jokios galimybės priemaišos neturintis aktas, o toks yra Dievas, tai tokia me gėryje blogis niekaip negali būti.

1. Todėl į pirmąjį reikia atsakyti, kad Dionisijas turi omeny ne tai, kad blogio nėra egzistuojančiajame taip, kaip stoka yra subjekte, o tai, kad ji nėra kas nors savaime egzistuojanti, tai ji nėra kas nors pozityviai subjekte egzistuojantis.
2. Į antrąjį atsakytina, jog pasakymą, kad blogis yra egzistuojančiajame tiek, kiek pastarasis stokoja, galima suprasti dvejopai. Vienaip, kad jis žymi tam tikrą atitikimą; šitaip suprantant tas pasakymas yra teisingas taip, kaip galima sakyti, kad baltumas yra kūne tiek, kiek kūnas yra baltas. Kitaip, kad jis žymi subjekte iš anksto egzistuojantį pagrindą; būtent taip yra argumentuojama.
3. Į trečiąjį atsakytina, kad blogis nepriešinamas tam gėriui, kuriame yra, nes jis yra gėryje, kuris yra galimybėje. Tačiau blogis yra stoka, o galimybė nepriešinama nei stokai, nei tobulumui, bet suteikiama abiem. Tad Dionisijas traktato *Apie Dievo vardus* ketvirtajame skyriuje¹⁶ panaudoja tą argumentą siekdamas parodyti, kad blogis nėra gėryje kaip kažkas egzistuojantis.
4. Į ketvirtąjį atsakytina, kad tas argumentas turi daugybę trūkumų. Juk tai, kas pirmiausia sakoma, kad tas, kuris tinka daugeliui dalykų, jiems tinka pagal vieną bendrą prigimtį, yra teisinga tik atžvilgiu tų, kurie daugeliui dalykų priskiriami vienareikšmiškai. Tačiau gėris visiems geriesiems nepriskiriamas vienareikšmiškai, kaip ir esinys visiems esantiesiems, nes abu pranoksta visas gimines. Dėl šios priežasties Aristotelis *Etikos* pirmojoje knygoje¹⁷ parodo, kad nėra vienos bendros gėrio idėjos. Antra, net pripažinus, kad gėris, taip pat ir blogis, predikuojamas vienareikšmiškai, vis dėlto blogis, kadangi jis yra stoka, nepredikuojamas visiems pagal vieną bendrą prigimtį. Trečia, net pripažinus, kad

abu yra vienareikšmiai ir kad kiekvienas iš jų žymi tam tikrą prigimtį, vis dėlto galima teigti tik tai, kad bendroji blogio prigimtis priešinama bendrai gėrio prigimčiai, bet nederėtų bet kuri blogį priešinti bet kuriam gėriui taip, kaip yda apskritai priešinama dorybei apskritai, bet ne bet kuri yda bet kuriai dorybei: juk nesantūrumas nepriešinamas dosnumui.

5. Į penktąjį atsakyтина, jog teiginys, kad blogis yra gėryje, dialektikų taisyklei neprieštarauja, nes atitinka daiktišką tiesą: mat, kaip jau minėta, blogis nėra jam priešingame gėryje, nors gali atrodyti, kad prieštarauja, nes absoliučia prasme mažomas gėris ir blogis regimi kaip vienas kitam priešingi.
6. Į šeštąjį atsakyтина, kad subjektas nėra blogio priežastis, kaip galimybė nėra stokos priežastis, nes blogis yra ne iš subjekto prigimties kylanti akcidenacija; be to, blogis neturi savaiminės išorinės priežasties, o turi tik atsitiktinę, kaip tai paaiškės, kai bus ieškoma blogio priežasties.
7. Į septintąjį atsakyтина, kad blogis kaip subjekte yra tame gėryje, kuri mažina arba ardo, pagal tai esantysis galimybėje vadinamas gėriu.
8. Į aštuntąjį atsakyтина, kad nors aktas yra savaimė gėris, tačiau iš to reikia daryti ne išvadą, kad galimybė yra savaimė blogis, o kad stoka, kuri priešinama aktui, yra blogis. Juk minėta, jog galimybė dėl to, kad yra nukreipta į aktą, turi gėrio prigimtį.
9. Į devintąjį atsakyтина, kad tas argumentas turi daug trūkumų. Pirmas, nors tikslas savaimė yra gėris, tačiau ne tik tikslas yra gėris, bet, kaip jau sakyta, ir tie dalykai, kurie nukreipti į tikslą, dėl pačios [nukreiptumo] tvarkos turi gėrio prigimtį. Antra, nors tam tikras tikslas sutampa su forma, tačiau iš to nedera daryti išvados, kad kiekvienas tikslas yra forma: juk kai kuriais atvejais ir pats veikimas arba vartojimas yra tikslas, kaip apie tai kalbama *Etikos* pirmojoje knygoje¹⁸. Ir dar, kadangi padarinys tam tikru būdu yra darančiojo tikslas, tai paruošimas formai yra tikslas tų menų, kurie paruošia materiją; o pati materija, kaip dieviškuoju menu padaryta, yra gėris ir tikslas, todėl ties ja pasibaigia kuriančiojo veiksmas.
10. Į dešimtąjį atsakyтина, kad tas argumentas kalba apie akcidenacijas, kurios lydi subjekto prigimtį, kaip karštis lydi ugnies prigimtį. Tačiau kitaip yra su tomis akcidenacijomis, kurios yra nutolusios nuo prigimties, kaip, pavyzdžiui, liga. Juk jeigu liga yra gyvūno akcidenacija, tai reikia daryti ne tokią išvadą, kad kuo gyvūnas bus stipresnis, tuo bus ligotesnis, o tokią, kad jis bus mažiau ligotas; ir tas pats argumentas galioja bet kurio blogio atveju. Tačiau galima pasakyti, kad kuo labiau kas nors yra galimybėje ir kuo labiau tinkamas gėriui, tuo blogiau iš jo atimti gėrį. Tačiau gėris, kuris yra blogio subjektas, yra galimybė; ir, šitaip svarsstant, kuo didesnis gėris, kuris yra blogio subjektas, tuo didesnis blogis.
11. Į vienuoliktąjį atsakyтина, kad subjektas saugo tas akcidenacijas, kurios jam priklauso iš prigimties. Bet blogis nėra gėryje taip, tarsi iš prigimties priklausytų gėriui; vis dėlto blogis negalėtų būti, jeigu visiškai sunaikintų gėrį.

12. Į dvyliktąjį atsakytina taip, kaip Augustinas teigia *Enchiridione*¹⁹, kad pranašingas teiginys yra nukreiptas prieš tuos, kurie gėrį tiek, kiek jis yra gėris, vadina blogiu. Tačiau jis nėra nukreiptas prieš tuos, kurie sako, kad tas, kuris vienu atžvilgiu yra geras, kitu atžvilgiu yra blogas.
13. Į tryliktąjį atsakytina, kad sakoma, jog blogis yra gėryje kaip stoka, o ne kaip tas, apie kurį galima pasakyti ką nors pozityvaus.
14. Į keturioliktąjį atsakytina, jog ne tik tas, kuris yra tobulas, turi gėrio prigimtį, bet ir tas, kuris yra galimybėje tobulumo atžvilgiu, ir tokiame gėryje yra blogis.
15. Į penkioliktąjį atsakytina, kad tas, kuris yra stokos subjektas, nors jis nėra geistinas dėl to, kad stokoja, vis dėlto yra geistinas dėl to, kad yra galimybėje tobulumo atžvilgiu, ir tuo pagrindu yra gėris.
16. Į šešioliktąjį atsakytina, kad iš galimybės ir akto sudarytą gėrį blogis žaloja tiek, kiek iš jo atima tobulumą; be to, tą gėrį, kuris yra galimybėje, žaloja ne kaip ką nors iš jo atimantis, o tiek, kiek jis yra pats atėmimas arba stoka to tobulumo, kuriam priešinamas.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Dionisijas Areopagitas (Pseudodionisijas). *Apie Dievo vardus*, IV, 20; PG 3, 720B-D. „Tad blogis savaime nėra nei esantysis, nei Gėris ir negali teikti esaties, kurti einių ir gėrybių. O Gėris, ten, kur jis pasiekia tobulumą, kuria tobulas ir grynas gėrybes“. Čia ir toliau cituota pagal G. M. Prochorovo vertimą į rusų kalbą: Дионисий Ареопажит. *Сочинения. Толкование Максима Исповедника*. – СПб.: Алетейя, 2003. Vertimas į lietuvių kalbą mano.
- ² Žr. Augustinus. *Enchiridion de fide, spe et charitate ad Laurentium liber unus*, 4, 14, in: *S. Aurelii Augustini opera omnia – editio latina*, PL 40, 238. „Todėl šioms priešybėms, kurios vadinamos blogiu ir gėriu, negalioja toji dialektikų taisyklė, kuria jie teigia, kad jokiam daikte du priešingi dalykai vienu metu negali būti. Mat joks oras niekada vienu metu nėra ir tamsus, ir skaidrus; joks maistas arba gėrimas nėra saldus ir drauge kartus; ir joks kūnas ten, kur jis yra baltas, tuo pat metu nėra ir juodas; niekas ten, kur jis yra iškreiptas, tuo pat metu nėra gražiai suformuotas. Ir taip daugumoje atvejų, beveik visais atvejais matyti, kad priešybės viename daikte tuo pačiu metu negali būti. Ir nors niekas neabejoja, kad gėris ir blogis yra priešybės, tačiau jos ne tik gali būti drauge, bet blogis be gėrio ir ne gėryje apskritai negali būti, nors imanoma, kad gėris būtų be blogio. Mat žmogus arba angelas gali nebūti neteisingas, tačiau neteisingas gali būti tik žmogus ar-

- ba angelas: [jis yra] gėris, nes [yra] žmogus; [jis yra] gėris, nes [yra] angelas, bet [jis yra] blogis, nes [yra] neteisingas. Šios dvi priešybės yra taip susijusios, kad jei tame, kuriame yra gėris, gėrio nebūtų, tai ir blogio jame visiškai negalėtų būti, nes ardymas neturėtų iš kur atsirasti, jeigu nebūtų to, kas ardoma: mat jei nebūtų gėrio, tai nebūtų ko ardyti, nes ardymas yra ne kas nors kita kaip gėrio naikinimas. Todėl blogybės kildinamos iš gerų dalykų, ir tik tam tikruose geruose dalykuose jos yra. Ir nebuvo jokios kitos prigimties, iš kurios kiltų kokios nors blogybės. Mat jei būtų tokia prigimtis, tai tiek, kiek ji būtų, tikrai būtų gera: arba neiri prigimtis būtų didis gėris, arba iri prigimtis irgi niekad negalėtų būti, jeigu ji nebūtų tam tikras gėris, kurį ardydamas ardymas galėtų ją žaloti“.
- ³ Aristotelis. *Metafizika*, IX, 9, 1051 a 19-21. „Todėl turime teigti ir tai, kad daiktuose, kurie yra iš pat pradžių, t.y. amžinuosiuose daiktuose, nėra nieko blogo, nieko stokojančio, nieko iškreipto (nes iškreiptumas yra kažkas blogo)“. Čia ir toliau *Metafizika* cituota pagal 1941 m. W. D. Rosso vertimą į anglų kalbą: *The Basic Works of Aristotle*, ed. R. McKeon, New York: Random House. Vertimas į lietuvių kalbą mano.
 - ⁴ Aristotelis. *Metafizika*, V, 2, 1013 b 25. „Kitos yra priežastys kaip tikslas ir kitų dalykų gėris, nes tai, dėl ko kiti dalykai yra, paprastai yra geriausi ir kitų daiktų tikslas...“

- ⁵ Aristotelis. *Fizika*, II, 5, 195 a 19-25. „Iš šių porų viena grupė yra priežastys substrato prasme, pvz., dalys, kita grupė – esmės prasme, pvz., visuma, derinys ir forma. Tačiau sėkla, gydytojas ir patarėjas, ir apskritai visi darytojai, yra priežastys, iš kurių kyla kaita arba pastovumas, o kitos yra priežastys tikslo arba ramybės gėrio prasme; nes ,tai, dėl ko‘ reiškia tai, kas geriausia, ir daiktų tikslą...“
- ⁶ Aristotelis. *Fizika*, II, 7, 198 a 25. „...materija, forma, judinantysis, ,tas, dėl kurio‘. Trys pastarieji dažnai sutampa...“
- ⁷ Aristotelis. *Nikomacho etika*, IX, 11, 1170 a 22, p. 246. „Gėris iš prigimties yra gėris ir dorovingam žmogui. Todėl gyvenimas visiems atrodo malonus. Gyvenimo čia nereikia imti blogo ir sugadinto, taip pat nemalonus gyvenimo prasme“ Cituota pagal J. Dumčiaus vertimą: Aristotelis. *Rinkiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1990.
- ⁸ Augustinus. *Enchiridion*, 4, 12; PL 40, 237. „Tad visos prigimtys, kadangi jų visų Kūrėjas yra nepaprastai geras, yra geros. Bet kadangi jos nėra tokios nepaprastai ir nekintamai geros kaip jų Kūrėjas, tai gėris jose gali būti ir mažinamas, ir didinamas. Gėrio mažinimas yra blogis, tačiau kad ir kiek jis būtų mažinamas, kas nors, iš ko prigimtis yra, būtinai turi likti (jei prigimtis vis dar yra). Juk kad ir kokia būtų prigimtis, kad ir kiek mažai jos būtų, negalima sunaikinti gėrio, kuriuo ta prigimtis yra, nesunaikinant pačios prigimties. Iš tiesų pelnytai giriama nesugadinta prigimtis, bet jeigu ji yra tokia neiri, kad jos visiškai negalima ardyti, tai, be jokios abejonės, ji dar labiau girtina. O kai yra ardoma, tai ardyimas yra jos blogis, nes iš jos atima koki nors gėrį. O jeigu neatima jokio gėrio, tai žalos nedaro; o jeigu žaloja, tai atima gėrį. Taigi tol, kol prigimtis ardoma, joje yra gėris, kuris iš jos atimamas, ir dėl to, jeigu prigimtyje liks tai, – ko jau nebegalima suardyti, tai iš tiesų liks nesuardoma prigimtis, ir prie tokio didelio gėrio ardymu bus prieita. O jeigu ji nenustos būti ardoma, tai tikrai nenustos turėti to gėrio, kurį ardyimas iš jos gali atimti. Tokiu atveju, jeigu visiškai viską sunaikins, tai neliks jokio gėrio, nes nebūs jokios prigimties. Tad ardyimas negali sunaikinti gėrio, nebent sunaikintų prigimtį. Vadinasi, kiekviena prigimtis yra gėris: didelis, jei negali būti ardomas, mažas, jei gali; o gėrio buvimo niekaip negalima neigti, nebent kvailai ir nevykusiai. Tuo atveju, jei ardymu bus viskas sunaikinta, tai neliks nė paties ardyimo, nes nebūs jokios subsistuojančios prigimties, kurioje jis galėtų vykti“.
- ⁹ Augustinus. *De natura boni contra manicheos liber unus*, sk. 6, in: *S. Aurelii Augustini opera omnia – editio latina*, PL 42, 554. „Bet jeigu ardyimas iš irių daiktų atimtų kiekvieną saiką, kiekvieną formą, kiekvieną tvarką, tai neliktų jokios prigimties. Todėl kiekviena prigimtis, kurios negalima ardyti, yra aukščiausias gėris, kaip yra Dievas. Tačiau kiekviena prigimtis, kurią galima ardyti, irgi yra tam tikras gėris, nes ardyimas ją gali žaloti tik atimdamas ir mažindamas tai, kas yra gėris.“
- ¹⁰ Žr. išnašą Nr. 2.
- ¹¹ Augustinus. *Enchiridion*, 3, 11; PL 40, 236. „Kurioje [t.y. visatoje] tai, kas vadinama blogiu, gerai sutvarkyta ir į savo vietą padėta, gėrybėms teikia dar ryškesnio žavesio, nes jos yra dar malonesnės ir girtinesnės, kai lyginamos su blogybėmis. Be to, ir Dievas visagalis, nuo kurio valios priklauso viskas, kaip tai pripažįsta net ir netikintieji, jokių būdu neleistų jokiam blogiui būti jo darbuose, jeigu nebūtų toks visagalis ir geras, kad gėrį darytų net ir iš blogio. O kas kita yra blogis, jeigu ne gėrio stoka? Juk kaip gyvūnų kūnams sukelti ligą ir sužeisti reiškia ne ką nors kita kaip iš jų atimti sveikatą (be to, gydant veikiama ne taip, kad tos blogybės, kurios ten yra, t.y. liga ir žaizda, būtų ne ten, o kitur, bet veikiama taip, kad jų niekur nebūtų: juk ne bet kokios, o tik kūniškosios substancijos yda yra žaizda ar liga; kadangi kūnas yra ta pati substancija, tai iš tiesų jis yra tam tikras gėris, kuriam atsitinka tos blogybės, t.y. jo gėrio, kuris vadinamas sveikata, atėmimas); taip ir visos sielų ydos, kad ir kokios jos būtų, yra prigimtinų gėrybių stoka, nes gydyti – tai tas blogybes ne kur nors perkelti, bet [padaryti taip] kad tu, kurios ten yra, niekur nebūtų, kaip jų nebuvo, kai sielos buvo sveikos“.
- ¹² Aristotelis. *Metafizika*, V, 2, 1004 a 15. „...nes neigimas reiškia tik to dalyko, apie kurį kalbama, nebuvimą, o stoka numato dar ir pamatinę prigimtį, kurioje pasireiškia stoka...“.
- ¹³ Dionisijas Areopagitas (Pseudodionisijas). *Apie Dievo vardus*, IV, 3; PG 3, 679A. „Jei Gėris egzistuoja virš visko, kas esti, o taip yra iš tiesų, tai Jis ir neapipavidalintajam teikia pavidalą“.
- ¹⁴ Aristotelis. *Nikomacho etika*, II, 6, 1106 a 15-22, p. 90. „Neužtenka pasakyti, kad dorybė – tai nuostata, bet reikia apibrėžti, kokia yra ta nuostata. Reikia pasakyti, kad kiekviena dorybė ir tą, kurio ji yra dorybė, išlaiko gerą, ir jo darbą padaro gerą“.
- ¹⁵ Aristotelis. *Apie dangų*, I, 11, 281a 14, p. 422. „Taigi tas, kuris gali [atlikti] tam tikrą maksi-

malų [veiklos] kiekį, turi galėti [atlikti] ir tai, ką tas kiekis apima. Pavyzdžiui, jei žmogus gali nueiti šimtą stadijų, tai gali nueiti dvi stadijas“. Cituota pagal *The Basic Works of Aristotle*.

¹⁶ Dionisijas Areopagitas (Pseudodionisijas). *Apie Dievo vardus*, IV, 21; PG 3, 721. „Tarp esinių blogio nėra. Juk jei visa esatis iš Gėrio, ir visuose esiniuose Jis yra ir viską apima Gėris, tai arba blogio tarp esinių nėra, arba jis yra Gėryje. O Gėryje jo negali būti, kaip ugnyje šalčio, o ir Tam, Kuris gėrį daro net iš blogio, nebūdinga prisiimti blogį. Bet jeigu gali, tai kaip Gėryje gali būti blogis? Iš Jo? Tai absurdiška ir neįmanoma. Nes, kaip skelbia Pasakymų Tiesa: „Geras medis negali duoti blogų vaisių“ (*Mt 7, 18*), ir priešingai. O jeigu ne iš Jo, tai iš kito prado ir priežasties. Ir tokiu atveju arba blogis kyla iš Gėrio, arba Gėris – iš blogio, arba, jeigu tai neįmanoma, Gėris ir blogis pasirodys kaip kylantys iš skirtingų pradų ir priežasčių. Bet joks dvejetas nėra pradas, vienas tas – kiekvieno dvejeta pradas“.

¹⁷ Aristotelis. *Nikomacho etika*, I, 6, 1096a 17-34, p. 68. „Tie, kurie pagrindė šitą mokslą, nesukūrė idėjų tų daiktų, apie kuriuos kalbėdami jie vartojo žodžius „pirmesnis“ ir „paskesnis“, todėl jie nesugalvojo nė skaičių idėjos. Tačiau žodį „geras“ mes taikome ir esmei, ir kokybei, ir santykiui. Bet tas, kas yra pats savaime, esmė, yra iš prigimties ankstesnis už santykį (santykis yra tarsi kokia būties atžala arba atsitiktinis priedas). Todėl nėra jokios bendros idėjos tų dalykų, kuriems mes pridedame žodį „geras“.

Toliau. Kadangi žodis „geras“ turi tiek daug prasmų, kaip ir žodis „yra“ – jis vartojamas esmės kategorijoje, pavyzdžiui, dievas, protas; kokybės kategorijoje, pavyzdžiui, dorybės; kiekybės kategorijoje, pavyzdžiui, proga; vietos kategorijoje, pavyzdžiui, gyvenamoji vieta ir kt., – tai aišku, kad negali būti [geras] kas nors visuotinai bendras ir vienas, nes tuo atveju [šis žodis] negalėtų būti vartojamas višose kategorijose, o tik vienoje.

Toliau. Kadangi vienai idėjai priklausančių daiktų ir mokslas yra vienas, tai ir visų daiktų, kuriems taikome žodį „geras“, taip pat turėtų būti tik vienas mokslas. O iš tikrųjų yra daug mokslų, net ir tada, kai žodį „geras“ vartojame vienoje kategorijoje, pavyzdžiui, progos moks-

las: karo atveju tai bus karo mokslas, ligoje – gydymo menas. Arba saiko atžvilgiu: ligoje – gydymo menas, o mankštai – gimnastika“.

¹⁸ Aristotelis. *Nikomacho etika*, I, 1, 1094a 3-5, p. „...Kiekvienas veiksmas ir sąmoningas pasirinkimas siekia ko nors gero. Todėl teisingai buvo pavadinta gėriu tai, ko visi siekia“.

¹⁹ Augustinus. *Enchiridion* 4, 13; PL 40, 237. „Ir todėl nėra nieko, kas vadinama blogiu, jei nėra jokio gėrio. Jokio blogio neturintis gėris yra visiškai gėris, o tas, kuriame yra blogis, yra sugadintas arba turintis trūkumų gėris. Ir blogis negali būti kas nors ten, kur gėris yra niekas. Iš to daroma stebėtina išvada, kad kiekviena prigimtis tiek, kiek ji yra prigimtis, yra gėris, ir atrodo, kad ydingą prigimtį vadinant bloga prigimtimi nepasakoma nieko kito, išskyrus tai, kad blogis yra tas, kas yra gėris, ir kad blogio nėra, jei jis nėra gėris, nes kiekviena prigimtis yra gėris, ir joks daiktas negalėtų būti blogas, jei tas pats daiktas, kuris yra blogas, nebūtų prigimtis. Vadinasi, negali būti tokio blogio, kuris nebūtų koks nors gėris. Nors atrodo, kad taip sakyti absurdiška, tačiau pati samprotavimo logika tarsi neišvengiamai mus priverčia taip kalbėti, ir reikia būti atsargiems, kad nepatektume į pranašo pasakymą: *Vargas vadinantiems pikta geru, o gerą piktu, keičiantiems tamsą į šviesą, o šviesą į tamsą, laikantiems karčius dalykus saldžiais, o saldžius dalykus – karčiais!* (*Iz 5, 20*). Bet Viešpats sako: *Blogas žmogus iš blogo širdies lobyno ima bloga* (*Lk 6, 45; plg., Mt 12, 35*). Tačiau kas yra blogas žmogus, jei ne bloga prigimtis: juk žmogus yra prigimtis? Be to, jei žmogus yra tam tikras gėris, nes jis yra prigimtis; tad kas yra blogas žmogus, jei ne blogas gėris? Tačiau kai tuos du dalykus perprantame, pamatome, kad blogas yra ne todėl, kad žmogus yra blogas, ir ne todėl geras, kad yra neteisingas, bet yra geras todėl, kad yra žmogus, ir blogas todėl, kad yra neteisingas. Vadinasi, tas, kuris sako, kad „Blogis – būti žmogumi“, arba kad „Gėris – būti neteisingam“, atitinka pranašo pasakymą *Vargas vadinantiems pikta geru, o gerą piktu*, nes kaltina Dievo veikalą – žmogų ir giria žmogaus ydą – neteisingumą. Tad kiekviena prigimtis, net jeigu ji yra ydinga, tiek, kiek ji yra prigimtis, yra gera, o tiek, kiek ji yra ydinga, yra bloga“.

Iš lotynų k. vertė ir įvadą parašė
Gintautas VYSNIAUSKAS

Versta iš: Sancti Thomae de Aquino. *Questiones disputatae De malo*, ed. Leonina kn: Tommaso d'Aquino. *Il male*, testo latino a fronte, introduzione, traduzione e apparati Fernando Fiorentino. – Milano, 2001